

Invandringens utmaningar och möjligheter – årets temanummer

Årets temanummer av *Ekonomisk Debatt* innehåller sex artiklar med samhällsvetenskapliga perspektiv på invandring. För att bredda perspektivet bortom det som traditionellt har stått i fokus inom ekonomiämnet har vi inte bara bjudit in nationalekonomer utan även en ekonomihistoriker och två statsvetare. Skribenterna är Ali Ahmed, Rita Bredefeldt, Jan Ekberg, Andrej Kokkonen, Martin Ljunge, Johan Wennström och Özge Öner.

I numrets *lead article* skildrar ekonomihistorikern Rita Bredefeldt den svenska judiska historien från 1600-talet och framåt, med ett särskilt fokus på gruppens ekonomiska integration. Bredefeldt lyfter fram samspelet mellan den svenska judiska identiteten och de lagrum som reglerat gruppens rättigheter. En central poäng är att det aktiva motståndet mot judiska invandrare på sätt och vis har hjälpt till att skapa en bild av judarna som senare, i det moderna samhällets framväxt, förenklade deras integration. En typisk uppfattning var att juden skulle ägna sig åt en viss sorts bank- och finansverksamhet – en lagtext från förra seklet reglerade t ex judarnas rättigheter utifrån deras förväntade förmåga att ”drifva handel med wexlar och publique papper”. Bredefeldt uttrycker träffande att juden i Sverige fram till emancipationen 1870 framstod som en ”lagstiftad *economic man*”.

Att integration är avhängig ekonomisk inkludering är en central insikt i forskningen om invandring. Historiskt sett har det inte heller funnits några särskilda skillnader i ekonomisk aktivitet mellan invandrare och icke-invandrare – om något tycks invandrare ha haft en högre förvärvsfrekvens än infödda. Jan Ekberg visar t ex att äldre generationers invandrarkvinnor har lika höga eller t o m högre pensioner än infödda kvinnor med samma utbildningsnivå och med liknande yrken.

De senaste decennierna har dock invandringens sammansättning ändrat karaktär. Vi tar i dag emot fler invandrare från länder utanför Europa, och andelen flyktingar har ökat kraftigt. Både nivå och inriktning på invandrarnas utbildning skiljer sig från inföddas, särskilt bland kvinnor, vilket är en förklaring till att förankringen till arbetsmarknaden i dag är sämre bland invandrare än den har varit historiskt. Men även om icke-europeiska invandrades humankapital skiljer sig från inföddas, är det uppenbart att det inte är hela förklaringen till den misslyckade integrationen.

En första alternativförklaring är politisk. De regler som styr utplaceringen av nyanlända flyktingar framstår som direkt kontraproduktiva om syftet är att integrera dem. Nyanlända i Sverige har traditionellt placerats i kommuner med tillgängliga bostäder. Eftersom andelen lediga bostäder är

en proxy för kommunens utflyttningstakt, vilket i sin tur i det närmaste är synonymt med hög arbetslöshet, har detta försvårat för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. Detta förhållande har inte ändrats i och med den sk etableringsreform som sjsattes av Alliansregeringen. Som Johan Wennström och Özge Öner visar tar kommuner med hög arbetslöshet emot fler nyanlända relativt sin befolkning än kommuner med låg arbetslöshet. Detta tarvar eftertanke vad gäller regelverket för utplacering.

Det är emellertid inte bara få tillgängliga jobb som hindrar invandrare att komma in på arbetsmarknaden. En annan barriär är diskriminering. Vi har i dag ovedersägliga bevis för att sådan diskriminering äger rum, mycket tack vare de fältexperimentella studier som nationalekonomiska forskare har genomfört. Studierna lämnar inte speciellt mycket utrymme åt alternativa tolkningar: En person som har ett arabiskt namn men i övrigt identiska ansökningshandlingar har t ex sämre chans att bli kallad till jobbintervju. Därmed inte sagt att forskningen har avtäckt alla former av diskriminering. Ali Ahmed påtalar i sin artikel att diskrimineringen kan se olika ut för olika grupper – den kan vara statistisk eller smakbaserad, bero på en aversion mot icke-européer, religion eller en specifik etnicitet. Att förstå mekanismerna bakom diskrimineringen är viktigt för att reda ut dess samhällsekonomiska effekter och för att formulera en effektiv antidiskrimineringspolitik. Ahmed påpekar att dagens lagstiftning är allt för trubbig i det avseendet.

Många invandrare, särskilt kvinnor, står utanför arbetsmarknaden av skäl som inte kan förklaras med att de diskrimineras av arbetsgivare, bor långt från jobben eller har för låg utbildning. En basal men mer svårhanterlig insikt är att skillnader i attityder och normer kan försvåra fullständig ekonomisk integration. Martin Ljunge visar att de senaste årens invandrare i högre grad är födda i länder där fler anser att kvinnor framför allt ska sköta om hemmet och att män har rätt att få jobb före kvinnor. Att göra något åt dessa kulturella attityder på kort sikt är knappast en realistisk väg. Den viktigaste insatsen är den långsiktiga, bl a genom utbildnings- och skolsystemet.

Det finns således stöd i forskningen för flera kompletterande förklaringar till integrationens misslyckade – en i sig inte ovanlig samhällsvetenskaplig slutsats. Många mediala debattörer och politiker tycks dock ha svårt att förhålla sig till denna komplexa bild. Diskussionen om invandringspolitiken är ordentligt polariserad, något som delvis bottnar i den berörings-skräck politiker och akademiker hyser inför Sverigedemokraterna. Detta partis framgångar har analyserats ordentligt i media på sistone, ofta med vinkeln att partiets framgångar är svårbegripliga. Men partiets sakinnehåll svarar faktiskt mot en reell politisk efterfrågan i landet – ”det finns, och har alltid funnits, en stark invandrarkritisk opinion i Sverige”, som statsvetaren Andrej Kokkonen krasst påpekar i sitt bidrag i detta nummer. Ett viktigt skäl till att Sverigedemokraterna stöds av allt fler beror rimligtvis på att de svåra, omständliga och ibland motsägande svar de etablerade partierna har bjudit på inte har varit särskilt attraktiva.

Sammantaget visar bidragen i detta nummer att invandringens utmaningar är föremål för kvalificerad samhällsvetenskaplig forskning i Sverige. Vi menar att det är av största vikt att dessa, och andra, resultat beaktas i den fortsatta debatten och politikutvecklingen på området. Invandring kan leda till både materiell och kulturell utveckling, men då måste politiken se till att vi på allvar börja lösa integrationsproblemen.

Niklas Bengtsson och Niclas Berggren